

IMTIHONLAR, TESTLAR VA BAHOLASHNING CHET TILI DARSLARIDAGI O'RNI

Kaxarova Mavludaxon Mukarramovna

FarDU filologiya fanlari nomzodi, professor v.b.

Akbarova Marhaboxon Zaylobiddin qizi

FarDU Lingvistika (nemis tili) 2-kurs magistranti

marhaboakbarova@mail.ru

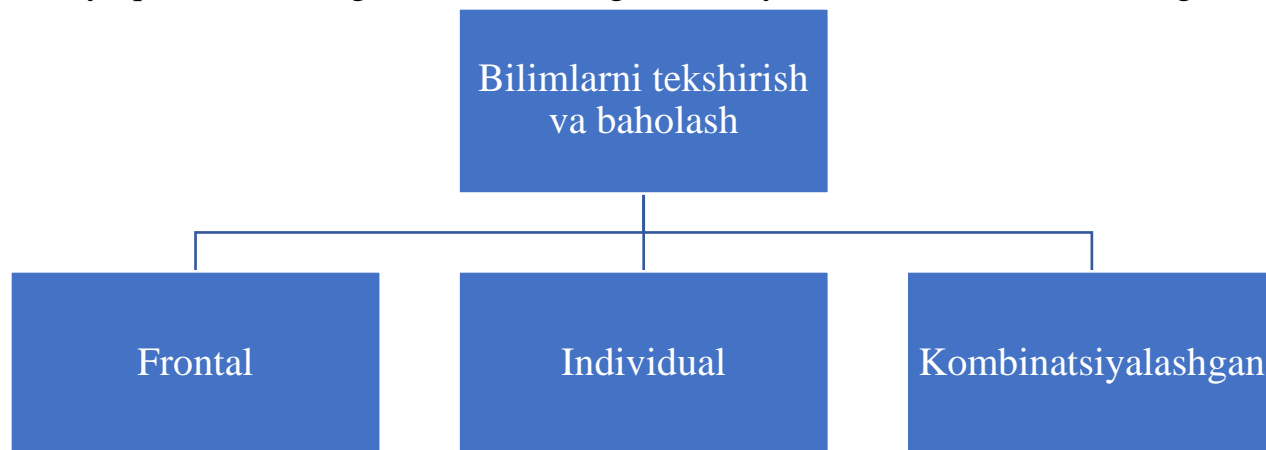
ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada imtihonlar, testlar va baholashning chet tili darslaridagi o'rni, nima uchun baholash kerak va baholashning o'rganish jarayonidagi ahamiyati haqida so'z yuritiladi. Xalqaro imtihon shakllari va ularning o'xshash va farqli jihatlari haqida ma'lumotlar beriladi.

Kalit so'zlar: Test, imtihon, baholash, CEFR, PISA, PIRLS, TALIS, TIMSS, frontal dars, kombinatsiyalashgan tekshirish.

Biz har doim tekshiramiz, imtihonlar o'tkazamiz va natijalarni baholaymiz, chunki bizning o'quvchilarimiz o'quv maqsadiga erishyaptimi? Boshqa o'quvchilar bilan solishtirganda bizning o'quvchilarimiz yuqori natijalarga erishganmi? Imtihon natijalarini baholash orqali o'quvchilarning ko'rsatkichlarini ota-onalarga yetkaza olamiz. Doimiy nazorat sababli o'rganuvchilar ham natijani yaxshilash ga harakat qiladilar. Umid qilamizki, ushbu savolga javob berish orqali sizlarga baholash va baholash amaliyoti haqida fikr yuritishga yordam berdik. Kelinglar, e'tiborimizni o'quvchining nuqtai-nazari va tanlov qilingan vaziyatlarni qanday qabul qilishiga qaratamiz. O'quvchilar faoliyatini baholashning sabablari juda boshqacha bo'lishi mumkin. Ko'p hollarda barcha o'quvchilar baholash jarayonidan o'tishlari kerak. Baholash- majburiy maktab ta'limining bir qismidir. Ular o'zlarining kasbiy imkoniyatlarini oshirish uchun sertifikat olishlari, treninglarda qatnashishlari, boshqalari esa xorijiy oliygohlarda o'qishlari kerakligi uchun imtihonlar topshirishadi. Test ishtirokchilari tegishli testni qaysi maqsadlar bilan topshirishlari ko'pincha ularning testni qay holda boshdan kechirishlari va testlar bilan qanday his-tuyg'ularni bog'lashlari hal qiluvchi ta'sir ko'rsatadi. Nafaqat haqiqiy test yoki imtihon holatlari, balki darsda qo'llab-quvvatlash, tuzatish, maqtash va jazolash, o'qituvchilarning baholash nuqtai- nazari ham o'quvchilarda eng xilma-xil reaksiyalarni uyg'otadi. Ba'zi o'quvchilar baholash holatlarini ko'proq qiyinchilik deb bilishadi, lekin agar ular

muvaffaqiyatga erishsalar bu holatni ijobiy his-tuyg'ular bilan bog'laydilar. Biroq, baholash ko'pincha salbiy his-tuyg'ular bilan bog'liq. O'tmishga nazar solsak, o'quvchi sifatida o'zimiz boshdan kechirgan imtihon, test va baholash uchun yoqimli va yoqimli bo'lmagan hatto kulgili vaziyatlarni boshdan kechirganmiz.

Og'zaki frontal tekshirish o'quvchilardan og'zaki so'rash bo'lib, ular guruhga qaratilgan savollarga javob beradilar. Bunday tekshirishda javoblar qisqa bo'ladi. Mazkur so'rash ko'pchilik o'quvchilarni nazorat qilishni ta'minlaydi va butun guruhni faollashtiradi, ammo o'quvchilar nutqini o'stirmaydi. Bunday nuqsonlar individual so'rashda ko'zga tashlanmaydi. Ammo so'rashning bu shaklida guruhdagi boshqa o'quvchilarning to'laqonli ishlashlariga erishish juda qiyin.

Kombinatsiyalangan(tezlashtirilgan) tekshirishda o'qituvchi bir necha o'quvchini bir vaqtda doskagachaqiradi, biri og'zaki javob beradi, 3-4 nafar o'quvchi esa kartochkalar bo'yicha yozma ishlarni bajarishadi va hokazolar. Bu tekshirishning murakkab usuli bo'lib, o'qituvchidan yetarli tajriba va diqqatlarini guruhdagi hamma o'quvchilarga taqsimlay bilishni talab qiladi.

Yozma tekshirish- o'quvchilarning bilim, ko'nikma va malakalarini nazorat qilish va baholashning eng samarali usullaridan biri bo'lib, ularning ijodiy qobiliyatlarini baholash imkonini beradi. Mazkur usulning mohiyati shundaki, o'qituvchi alohida mavzu yoki o'quv dasturining ma'lum bo'limini o'tib bo'lgandan so'ng o'quvchilarning bilimlarini nazorat qilish va baholashni tashkil etadi. Yozma tekshirish topshiriq ya'ni, insho yozish hamda turli nazorat va mustaqil ishlarni bajarishni uyda ham amalga oshirishga imkon beradi. Ushbu jarayonda o'qituvchining bajarilgan ish bilan tanishib chiqishi, uning sifatini tekshirishi uchun ko'p mehnat va vaqt sarflanadi.

Amaliy topshiriqlarni bajarishga asoslangan tekshirish. Bajarilayotgan amaliy harakatlar (sport, mehnat harakatlari)ning to'g'riligini kuzatish yoki olingan natijalarga tayanishdan iborat bo'lishi mumkin. Xorijiy til o'qituvchilari o'quv jarayonida bilimni nazorat qilish turlari va baholashga o'rgatishda xorijiy tajribalar amaliy qiymatga ega. Ta'lim mazmunini modernizatsiyalash jarayonida o'qitish, o'rgatish, dars berish

metodlaridagi bir-biri bilan bog‘lanishlar va ularga qo‘yilgan maqsadni amalga oshirish imkoniyatlari ancha yuqori bo‘lib, ular o‘zida bir nechta faol metodni biriktiradi hamda dars berish jarayonida bosqichma- bosqich maqsadni amalga oshirishda xizmat qiladi.

Mamlakatimiz innovatsion taraqqiyot yo‘lida shiddat bilan rivojlanib borayotgan bir davrda kelajagimiz davomchilari bo‘lmish yoshlarni ijodiy g‘oyalari va ijodkorligini har tomonlama qo‘llab- quvvatlash, ularning bilim, ko‘nikma va malakalarini shakllantirish hamda xorijiy tajribalar, xalqaro mezon va talablar asosida baholash tizimini takomillashtirish, shu yo‘lda xalqaro tajribalarni o‘rganish, mavjud tizimni har tomonlama qiyosiy tahlil qilish, tegishli yo‘nalishdagi xalqaro tadqiqotlarda ishtirok etish ta‘lim sohasi tubdan yangilanayotgan O‘zbekistonda ta‘lim sifatini baholash bo‘yicha xalqaro tadqiqotlarda, PISA, PIRLS, TIMSS va TALIS dasturlarida ishtirok etib, xalqaro reytinglarda yuqori o‘ringa ega davlatlar tajribasini o‘rganish muhim ahamiyatga ega. Ushbu tizim mamlakatda ta‘lim sifati to‘g‘risida to‘liq tasavvurga ega bo‘lish, maktablar faoliyatiga turli omillarning ta‘sirini tahlil qilish va hisobga olish imkonini beradi. Buning vositasida maktablar o‘z- o‘zini baholaydi, mavjud muammolarni aniqlaydi, ota- onalar farzandlari bilimi to‘g‘risida kerakli ma‘lumotlarga ega bo‘ladi. Shunday qilib, tadqiqotlarimiz natijasidaqator adabiyotlar va ilmiy manbalar tahlil etildi. Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, o‘quvchilar bilimni nazorat qilish va baholash to‘laqonli o‘z yechimini topmaganligini ko‘rish mumkin. Axborot texnologiyalari sharoitida ayniqsa, mamlakatimizda bugungi kunda xorijiy tajribalar asosida o‘quvchilar bilim saviyasi va baholash muhim masalalar sirasiga kirganligini bildiradi. O‘quvchilar bilim darajasini nazorat qilish va baholashda xorijiy tajribadan foydalanib, chet tillarini o‘qitishda yuqori natijaga erishish mumkin. Imtihonlar, tekshirishlar va baholashlar insonlar hayotining katta qismini tashkil etadi. Ayniqsa pedagogik soha vakillari butun umri davomida ushbu jarayonni boshdan kechiradilar. O‘rganuvchilar imtihon jarayonlarida yaxshi natijalarga erishishlari uchun ular tinimsiz mehnat qiladilar. Shunday ekan, biz bu jarayonlarda qanday natijaga erishishimiz faqat o‘zimizning qanchalik o‘qib- o‘rganishimizga bog‘liqdir. Chet tili darslarida pedagoglarning imtihonlar, tekshirishlar va baholash turlaridan samarali foydalanishi esa o‘rganuvchilarda yanada katta qiziqish uyg‘otishiga ishonchimiz komil.

Shu paytgacha biz tekshirishlar, testlar va baholash atamalarini bir xil tushuncha sifatida foydalanib kelganmiz. Ilmiy adabiyotlarda ham amaliyotda ham tekshirish va test atamaları ba‘zan sinonim sifatida, ba‘zan esa boshqacha tarzda qo‘llaniladi. Umumiy xususiyat shundan iboratki, imtihon oluvchilar aniq topshiriqlar orqali harakatlar yoki reaksiyalar qilishga undaydilar. Masalan, ularni matnni shunday tushunishga undash kerakki, ular muayyan savollarga topshiriq beruvchi tomonidan

soʻralgan maʼlumotlarni taqdim etishlari yoki tasvirlar, grafikalar va qisqa matnlardan foydalanib oʻz matnlarini yozishlari kerak. Ayniqsa sertifikatlar berish haqida gap ketganda koʻpchilik faqat tekshirish va testlarni tushunadilar. Til oʻquv dasturlarini oʻzgartirish, metodologiyalarni oʻzgartirish va baholash amaliyotini oʻzgartirish boʻyicha katta hajmdagi ishlarning amalga oshirilishiga qaramay, CEFRning foydaliligi boʻyicha munozaralar, seminarlar, kongresslar ham ushbu til siyosati sinflarga yoki oʻquv materiallariga samarali mos keladi deb aytib boʻlmaydi. Barcha oʻqitish va taʼlim maqsadlari ham muloqot ehtiyojlarini qondirish uchun moʻljallanmagan va baholash turlari ham aniq natijalarga yoʻnaltirmaydi, yaʼni oʻrganuvchi biror- bir faoliyat yoki kursni tugatgan taqdirda ham bu uning nimani tushunganligini koʻrsatib bermasligi mumkin. Koʻp narsa oʻzgardi, lekin hali ham siyosat haqiqiy hayotga mos keladi deyish uchun koʻp ish qilish kerak degan fikr mavjud. Shunga qaramay, CEFRning eng muhim hissalaridan biri- til oʻrganuvchilarda sezilarli darajada professional oʻsishga olib keldi. 2022-2023- yillarda mamlakatimizda sertifikatlashning ishdagi va davlat imtihonlaridagi afzalliklar tufayli ushbu daraja bilish imtihonlariga boʻlgan talabni yanada oshirdi. Barcha sohalarda chet tili oʻrganuvchilariga moddiy tomondan ragʻbatlantirishlar va shaxsiy rivojlanish uchun katta imkoniyatlar yaratilmoqda. Shu bois yoshlar orasida xorijiy tillarni oʻrganishga qiziqish kundan- kunga ortib bormoqda. Bu esa oʻqituvchilardan yuqori saviya va innovatsion, samarali usullardan foydalanishni talab etmoqda. Shuni taʼkidlash lozimki, chet tillarini oʻrganish xalqaro maydonda imkoniyatlar eshigining kaliti hisoblanadi. Shu sababdan, yosh avlodni bugungi kunda chet tillarini oʻrganishi uchun katta eʼtibor qaratilmoqda.

Bundan tashqari chet tili oʻrgatishning amaliy, umumtaʼlimiy, tarbiyaviy va rivojlantiruvchi maqsadlari mavjud boʻlib, bu maqsadlar til oʻrganuvchilar shaxsining shakllanishida munosib oʻrin tutadi. Ruhshunoslar va taʼlimshunoslarning eʼtirof etishlaricha, til oʻrganuvchilarga taʼlim jarayonida yetarli miqdorda qiyinchiliklarni yengib borish oʻrgatilsagina, ularning tafakkurini tezkorlik bilan rivojlantira olish mumkin. Shaxsning kamoloti faqat tafakkur rivoji bilan emas, balki uning his-tuygʻulari ravnaqi bilan ham bogʻliqdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR ROʻYXATI: (REFERENCES)

1. Grotjahn, Rüdiger/Kleppin, Karin: Prüfen, Testen, Evaluieren. DLL. Band 7. München: Klett- Langenscheidt-2015
2. Toʻxtayeva G. A Proceeding of International Conference on Modern Science and Scientific Studies-Oʻquvchilar bilim darajasini nazorat qilishning nazariy asoslari va xorijiy tajriba-2022

3. Bachmann, Lyle F./PALMER, Adrian S. (2010): Language assessment in practice: Developing language assessments and justifying their use in the real world. Oxford: Oxford University Press
4. Kakharov, K. (2023). FORMS OF GREETING AND ADDRESS IN THE UZBEK AND GERMAN PEOPLES. *International Bulletin of Applied Science and Technology*, 3(4), 635-637.
5. Kakharova, M. (2023). ASSESSMENT OF THE KNOWLEDGE OF LANGUAGE LEARNERS. *International Bulletin of Engineering and Technology*, 3(4), 181-184.
6. Кахарова, М. М., & Арипова, С. (2023). UNIQUE CHARACTERISTICS OF LEXEMES RELATED TO MARRIAGE IN DIFFERENT COUNTRIES. *International Bulletin of Engineering and Technology*, 3(4), 185-188.
7. Кахарова, М., & Зоҳидов, И. (2022). ХОРИЖИЙ ТИЛЛАРНИ ЎРГАНИШДА ҚЎЛЛАНИЛГАН МЕТОДЛАРДА ТЕСТ ТОПШИРИҚЛАРИ ТУРЛАРИНИНГ АҲАМИЯТИ. *ТА'ЛИМ ВА RIVOJLANISH TAHLILI ONLAYN ILMIY JURNALI*, 2(10), 161-164.
8. Кахарова, М., & Акбарова, М. (2022). Гуруҳлар Ишларини Ташкиллашнинг Фронтал Дарслардан Авзалликлари. *Ta'lim Va Rivojlanish Tahlili Onlayn Ilmiy Jurnal*, 2(10), 165-169.
9. Kakharov, Q., & Usmanova, F. (2023). NEMIS TILIDAGI GRAMMATIK KATEGORIYALARNING O 'ZIGA XOSLIKLARI VA ULARNI O 'ZBEK TILI BILAN TAQQOSLASH. *IJTIMOY FANLARDA INNOVASIYA ONLAYN ILMIY JURNALI*, 3(4), 148-151.
10. O'G'Li, K. K. S., & Ogli, A. M. K. (2022). INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA OLAM LISONIY MANZARASI VA UNING MAQOLLARDA IFODALANISHING AHAMIYATI. *Ta'lim fidoyilari*, 2, 15-21.
11. Pazilova, Z. (2021). Traditions as an integral part of ethnoculture. *THEORETICAL & APPLIED SCIENCE Учредители: Теоретическая и прикладная наука*, (9), 689-691.
12. Zilola, P. (2022). Realization of Stable Units. *American Journal of Social and Humanitarian Research*, 3(10), 117-121.